

INSYGNIMUM STANU ADWOKACKIEGO

(Fragment wypowiedzi sędziego Ferdynanda Rymarza podczas otwarcia wystawy medalierstwa prawniczego 5 kwietnia 2024 r. w Lublinie)

Mam przyjemność podzielić się z Państwem uwagami prawnika-kolekcjonera o znaczeniu jednej z najważniejszych pamiątek współczesnej adwokatury, tj. oznaki **„Prawo Ojczyzna Honor”**, która w towarzystwie **105. rocznicy powstania Izby Adwokackiej w Lublinie, obchodzi swój jubileusz 100-lecia**. Oznaka ta spełnia wszelkie kryteria, by mówić o niej, jako historycznym i generalnym „Insygnium stanu adwokackiego” obejmującym wszystkich adwokatów i aplikantów adwokackich. Według klasycznej definicji „insygnium” to symbol władzy, urzędu, stanu lub godności zawodu. Dwie z tych przesłanek: „godność zawodu” i „kategoria stanu” posiada adwokatura. O tym, że adwokatura nie jest zwykłym zawodem, lecz „stanem” wolnym i niezależnym, posiadającym własne przesłanie ideowe *ad auxilium vocatus* – poproszony o pomoc, wiemy od dawna z ugruntowanej historiografii europejskiej i polskiej. Nikt z adwokatów nie kwestionuje również odziedziczonej z pradawnej łacińskiej kultury i polskiej tradycji kategorii godności zawodu. Społeczna nobilitacja godności zawodu nastąpiła w uznaniu roli jaką pełnią adwokaci w procesie wymiaru sprawiedliwości, ze znajomości prawa i sztuki obrończej, z obecności w zawodzie wybitnych jednostek i autorytetów moralnych, twórców i mecenasów kultury wysokiej, obrońców politycznych, tworzących elitę intelektualną.

Drogę do znaczenia oznaki jako insygnium generalnego utorował Dekret Naczelnika Państwa z 30 grudnia 1918 r. o „Statucie Tymczasowym Palestry Państwa Polskiego” stwierdzającym w art. 1, że palestrę stanowią adwokaci i aplikanci adwokaccy. Nadanie adwokatom i aplikantom adwokackim grupowej nazwy „palestra”, z określeniem pozycji grupy w społeczeństwie, w tym zasady niezależności adwokatury, wolności słowa, ochrony tajemnicy adwokackiej, oznaczało traktowanie adwokatury jako „stanu” nazwanego **palestrą państwa polskiego**. Regulacja ta umożliwiła starania Naczelnej Radzie Adwokackiej o prawne ustanowienie godła z dewizą, przy czym nie chodziło tu o godło zawodowe, określające wykonywaną funkcję, lecz o coś znacznie cenniejszego – o możliwość używania w oznace godła Orła Białego, na wzór oznaki sędziów. I to się NRA w pełni udało. Na jej wniosek Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, wydał postanowienie z dnia 12 stycznia 1924 r. o ustanowieniu oznaki adwokackiej z godłem Orła Białego i

dewizą „Prawo-Ojczyzna-Honor”. Postanowienie obowiązywało na obszarze b. Królestwa Kongresowego, a z czasem zostało rozciągnięte na cały kraj. Wykonanie oznaki powierzono mistrzowi grawerstwa Stanisławowi Lipczyńskiemu, który zaprojektował piękną trzyczęściową oznakę adwokacką z symbolem Białego Orła w koronie, w kolorze spatynowanego starego złota na czerwonym emaliowanym tle w otoczeniu po prawej stronie złotego wieńca laurowego, po lewej złotego wieńca dębu. Stanisław Lipczyński, był także autorem dwóch wcześniejszych oznak sądowych: Sądów Królewsko-Polskich wz. 1917 i Sądów Rzeczypospolitej wz. 1919 różniących się jedynie napisem. Oznaka adwokacka z 1924 r. miała swoją starszą siostrę z 1922 r. z napisem „Adwokatura” ustanowioną dla adwokatów z Wielkopolski i Pomorza, która przez zastąpienie emblematu „Adwokatura” – dewizą „Prawo Ojczyzna Honor” stała się legalnie ustanowioną i jednolitą oznaką wszystkich adwokatów i aplikantów adwokackich w kraju.

Oznaka „Prawo Ojczyzna Honor” odegrała istotną rolę w dziejach adwokatury polskiej. W pierwszych latach jej wprowadzenia pełniła funkcję scalającą, łączącą wszystkich adwokatów i aplikantów z trzech zaborów w jedną całość – w palestrę państwa polskiego z własnym znakiem, symbolem i dewizą. W latach 1924-1932, zanim wprowadzono na terenie całego kraju TOGĘ z jej zielonymi dystynkcjami, oznaka „Prawo-Ojczyzna-Honor” w komplecie z zieloną rozetą i filetową szarfą była obowiązującym strojem urzędowym adwokatów. Regulamin określał, że szarfę z odznaką adwokaci nakładali na wizytowy ciemny garnitur od lewego ramienia do prawego boku, podczas posiedzeń przed sądami wszystkich instancji oraz podczas udziału w uroczystościach o charakterze oficjalnym. Oznaka budowała wspólnotę korporacyjną, określała tożsamość i niezależności zawodu, była ważnym wyróżnikiem identyfikacyjnym adwokatów wśród innych grup zawodowych II Rzeczypospolitej. Nie zniszczył jej znaczenia ani upływ czasu, ani burzliwe wydarzenia przeszłego wieku. Przeciwnie, była i jest ciągle obecna w publikacjach naukowych, w wizerunkach, zdjęciach i plakatach, na medalach i odznakach. Znak insygnium generalnego wieńczy łańcuchy osób funkcyjnych pełniących z wyboru różne godności w adwokaturze.

Na uwagę zasługuje dewiza tej oznaki stawiająca na pierwszym miejscu „prawo” w szyku pojęć: „Prawo Ojczyzna Honor”. O prioritycie prawa rozstrzygnęła norma art. 4. Statutu Tymczasowego Palestry Państwa Polskiego: „*Adwokat winien być rzecznikiem prawa i słuszności*”. Pobrzmiewa tu łacińska

paremia: „*Ius est ars boni et aequi*” (Prawo jest sztuką tego co dobre i słuszne). Dewiza „Prawo Ojczyzna Honor” była eksponowana na licznych medalach adwokackich, m. in. w 2018 r. na Medalu 100-lecia Odrodzonej Adwokatury Polskiej, oraz cytowana w aktach prawa wewnętrznego. Do oznaki i dewizy adwokatury nawiązywała uchwała Prezydium NRA nr 49/2009 w sprawie wprowadzenia godła Adwokatury, oraz nowelizująca ją uchwała nr 282/2023, która stwierdzała, że „*Godłem Adwokatury jest srebrny orzeł w koronie wznoszący się do lotu stojący na białej wstędze z dewizą Prawo, Ojczyzna, Honor, otoczony liśćmi wawrzynu i dębu*”. Uchwała nie odnosiła się wprost do godła Orła Białego, ale w załączniku ukazywała jego pełny wizerunek, będąc dowodem istnienia, trwania i kontynuacji tradycji najstarszego insygnium adwokackiego.

Wolno wyrazić przekonanie, że wystawa będzie służyła pamięci obu jubileuszy, ukaże społeczeństwu historię, kulturę obyczajową i umysłową sądownictwa polskiego i adwokatury, oraz umożliwi szerszemu kręgu osób kontakt ze zminiaturyzowanymi dziełami sztuki medalierskiej.